

ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Стаття присвячена дослідженню політичного аналізу та особливостей його застосування в журналістиці. Увага зосереджена на основних компонентах політичного аналізу – аналізу політичної ситуації та прогнозу щодо її розвитку; розкриті типи і види ситуаційного аналізу та політичного прогнозу. Автор розглядає методологічні підходи та методи, які повинен застосовувати журналіст-аналітик при проведенні політичного аналізу.

Ключові слова: політична журналістика; політичний аналіз; ситуаційний аналіз (аналіз політичної ситуації); прогноз щодо розвитку політичної ситуації; підходи політичного аналізу.

Постановка проблеми. Сучасний політичний журналіст за будь-яких політичних умов повинен виконувати унікальну місію – бути провідним мостом між владою та суспільством. Відповідно основний ресурс журналіста – це політична інформація, яка становить високу суспільну цінність і повинна бути передусім достовірною.

Сьогодні найбільш авторитетні ЗМІ виступають не просто як постачальники інформації, але і як органи масової інформації, які здатні обробити матеріал і подати його саме в аналітичному ключі. Для журналістики характерний передусім політичний аналіз, який найбільш повно представлений на сторінках преси, у радіо- і телепередачах та у Інтернет-виданнях, що мають яскраво виражену політичну спрямованість.

ЗМІ оприлюднюють велику кількість політичних портретів та інтерв'ю, які мають розкрити суспільству особистість політика, виявити його політичні мотиви та спрогнозувати, чи відповідає його характер тим політичним амбіціям, які він має. Політичний аналіз, що здійснюється ЗМІ, по-перше, споживається політично активним читачем (глядачем, слухачем), який в більшості своїй є учасником політичного процесу і на основі журналістських матеріалів може приймати рішення про політичний вибір, про вступ у політичну організацію, про участь у політичній акції тощо. По-друге, матеріали ЗМІ можуть аналізуватися і використовуватися для прийняття політичних рішень представниками владних структур, лідерами політичних партій, громадських організацій та ін.

Аналіз досліджень публікацій. Різноманітним аспектам питань політичного аналізу та його використання в журналістиці присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед наукових праць привертають увагу, зокрема, роботи О. Валецького [1], А. Дегтярьова [2], В. Морозової [5], В. Приходька [6], К. Сімонова [7], які дослідили різні аспекти політичного аналізу та його основних компонентів. Такі російські дослідники, як Н. Кузнецова [3], О. Мартиненко [4], А. Тертичний [8], А. Черваков [9] зосередили увагу на вивченні особливостей застосування політичного аналізу та основних його компо-

нентах в журналістиці. Крім того, А. Тертичний [9] розглядає методологічні підходи та методи, які повинен використовувати журналіст-аналітик. У вітчизняній науці поки ще недостатньо висвітлюється проблема застосування політичного аналізу в ЗМІ.

Метою статті є розкриття особливостей застосування політичного аналізу в ЗМІ, а також з'ясування методологічних підходів та методів, які необхідно застосовувати журналісту-аналітику при проведенні політичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Політична журналістика, яка трактується як професійна діяльність зі збирання, обробки та поширення актуальної політичної інформації через пресу, радіо, телебачення, Інтернет, передбачає надання суспільству саме аналітичних матеріалів, а не інформаційних творів. Адже матеріали про політику без аналізу не можуть бути виділені з іншого масиву журналістики. Політичної специфіки тексти набувають лише у тому випадку, коли вони містять не тільки констатацію явних і здійснених зрушень з боку влади, але й припущення про приховані здійснені або потенційно можливі владні дії. Тут і постає необхідність використання в журналістиці політичного аналізу, який передбачає оперування фактами для розуміння сенсу того, що відбувається в політичній сфері.

Головні завдання політичного аналізу в ЗМІ полягають у наступному:

- з'ясування причин політичних подій та явищ, надання їм оцінки, визначення можливих наслідків, прогнозування їх розвитку;
- встановлення вимог до різних політичних і соціальних сил, дії яких мають бути спрямовані на зміну або підтримку політичної лінії, яка досліджується;
- вказівка на обґрунтовані практичні рішення (програми, варіанти, заходи, кроки), які можуть зміцнити ситуацію або змінити її на краще;
- з'ясування: «що» і «хто» може гарантувати виконання цих рішень;
- зважування всіх «за» і «проти» майбутніх змін, визначення вигоди, користі чи шкоди, яку вони можуть принести всьому суспільству.

К. Сімонов визначає політичний аналіз як сукупність різних методик, за допомогою яких можливе дослідження конкретних політичних подій і політичної ситуації, створення припущень з приводу її можливого розвитку й прийняття компетентних політичних рішень [7]. А. Дегтярьов прирівнює політичний аналіз до політико-управлінської науки, що припускає інтегративно-синтетичне використання мультидисциплінарної системи знань і орієнтована на розробку загальних принципів і спеціальних методів моделювання, діагностики, прогнозування проблемно-політичних ситуацій і формулювання практичних рекомендацій при підготовці, прийнятті та реалізації публічних рішень [2].

Таким чином, політичний аналіз включає в себе три основних компоненти, заради яких він і здійснюється:

- аналіз політичної ситуації;
- прогноз щодо її розвитку;
- прийняття компетентних політичних рішень.

Зупинимось більш детально на перших двох компонентах, через які і розкривається сутність політичного аналізу та особливості його застосування в журналістиці.

Найбільш часто ЗМІ працюють в жанрі аналізу політичної ситуації. Серед важливих компонентів професіоналізму журналіста на першому плані – вміння аналізувати політичні події, ситуації, факти дійсності. Журналіст-аналітик – ключова фігура авторитетних друкованих та Інтернет-видань, радіо- та телеканалів країни.

Сенс адекватного аналізу політичної ситуації полягає у визначенні взаємозв'язку об'єктивних обставин з діями політичних сил. Кожна складова політичної ситуації містить у собі цілий комплекс можливостей, здійсненності яких залежить від активності, спрямованості зусиль задіяних у політиці сил. Від вміння в множині суперечностей, соціально-політичних подій та тенденцій виокремити найнеобхідніше, визначальне, не надавати випадковості статусу необхідності та, навпаки, не зводити явища необхідності до рівня випадковості, значною мірою залежить успіх політичної діяльності. Наслідком суперечливості політичної ситуації є динамічна зміна змісту її елементів, характер їх співвідношення, спосіб поєднання [6, с. 105–106].

Як зазначає К. Сімонов, аналіз політичної ситуації (або ситуаційний аналіз) є першою стадією політичного аналізу та своєрідним фундаментом, на якому будується політичний аналіз [7]. Без аналізу ситуації неможливо ні складати прогнози, ні приймати рішення, тому до нього слід підходити з особливою ретельністю.

Під політичною ситуацією слід розуміти стан політичної системи і комплекс взаємодій між її суб'єктами в певний період часу. Аналіз політичної ситуації повинен охоплювати взаємодії всіх політичних акторів, що в сукупності і складають політичну систему суспільства, причому в даний час, оскільки аналіз попередніх станів політичної системи для прикладних досліджень є малозначимим. Таким чином, ситуаційний аналіз має справу з гостроактуальною проблемою.

Мистецтво аналізу політичної ситуації полягає у умінні представити суто конкретну проблему в системному вигляді, визначити головні причини її виникнення, зазначити коло інтересів замовника і потенціал його ресурсів е їхньому здійсненні. Це можливо досягти за рахунок обробки максимально великої кількості джерел інформації про проблему – статистичних і соціологічних даних, психологічних характеристик учасників подій та інших чинників [1, с. 14]. Якщо врахувати, що, як правило, доводиться працювати в умовах хронічного браку часу, то уміння сконструювати загальну картину для осмислення всього обсягу інформації, використовуючи методологічні підходи різних наук, є ознакою майстерності журналіста-аналітика.

Серед різновидів ситуаційного аналізу, що використовується в ЗМІ, за критерієм об'єкта аналізу виокремлюються загальний і фрагментарний типи аналізу, а за критерієм завдання дослідження – проблемний і діагностичний типи [7].

Найскладнішою формою є загальний аналіз політичної ситуації, який вимагає детального дослідження стану всієї політичної системи. При цьому передбачається використання двох базових підходів. Перший тип передбачає розчленування політичної системи на окремі інститути і розгляд поточного стану кожного з них окремо, а вже потім – розгляд їх взаємодії. Такий тип загального ситуаційного аналізу можна назвати вертикальним, або інституціональним, оскільки він ніби розтинає політичну систему на окремі сегменти, а саме на основні політичні інститути: уряд, парламент, політичні партії, суспільно-політичні організації, фінансово-промислові угруповання (в аспекті їх участі в політичному житті), ЗМІ, окремі соціальні групи.

Інший тип – горизонтальний (груповий) – припускає виокремлення з політичної системи неінституціоналізованих об'єднань, які, проте, виступають у політичному процесі як єдині актори. У цьому випадку об'єктом аналізу стають об'єднані політичні угруповання, що складаються з осіб, котрі входять до різних інститутів влади. Основною складністю цього типу ситуаційного аналізу є необхідність пошуку всередині політичного простору впливових угруповань-невидимок, що намагаються не афішувати свою діяльність. Щоб аналіз політичної ситуації був повним, необхідно виявити усі найвпливовіші номенклатурно-політичні угруповання, котрі, як правило, конкурують одне з одним. Саме конфлікти між політичними угрупованнями найчастіше лежать в основі поточного політичного процесу.

Дані типи аналізу є взаємодоповнюючими, і тому в журналістській діяльності оптимальним при здійсненні загального аналізу політичної ситуації є поєднання цих підходів. Вертикальний і горизонтальний аналіз гармонійно доповнюють один одного: перший являє собою аналіз «видимих», офіційних відносин у політичній системі, а другий – спробу дослідити «підводні» течії політичного процесу.

Наступний вид ситуаційного аналізу – фрагментарний, який як і загальний ситуаційний аналіз, також може бути двох типів. Перший тип досить нагадує інституціональний аналіз, він також розглядає діяль-

ність окремих політичних інститутів, однак його об'єктом є лише один із них. Наприклад, можна розглядати винятковий стан президентської влади, функціонування парламенту, діяльність уряду, політичних партій, ЗМІ. Цей тип аналізу, як і обидва види загального аналізу політичної ситуації, звичайно розрахований на кількох замовників, причому в багатьох випадках їх коло відносно широке.

Другий тип фрагментарного ситуаційного аналізу пов'язаний з описом ситуації, аналіз якої необхідний для вирішення якогось конкретного, локального завдання. У цьому випадку немає необхідності здійснювати детальний аналіз всієї політичної ситуації – адже замовника цікавить тільки той її фрагмент, що безпосередньо стосується визначеної мети. Саме від цієї мети й залежить вибір фрагмента політичної ситуації, який підлягає аналізу.

Також в журналістській діяльності використовуються проблемний і діагностичний типи ситуаційного аналізу. Перший – жорстко пов'язаний з певною проблемою і завжди має результатом вироблення оптимального рішення. Другий – не піддає розглядові проблеми, які вже постали перед політичним актором, але дозволяє виявити потенційні можливості виникнення проблемних ситуацій, а також прозондувати можливість оптимізації діяльності політичного суб'єкта на певних напрямках. Цей тип необхідний політичному акторові для того, щоб він був обізнаний про останні дії своїх союзників і конкурентів, мав уявлення про їх потенціал, реальне розміщення сил на політичній арені, внутрішньогрупову боротьбу правлячої еліти, настрої електорату тощо.

Проблемний і діагностичний типи ситуаційного аналізу можуть доповнювати один одного: якщо після проведення першого виявляється ще не помічена до цього проблема, то тоді необхідно перейти до здійснення другого з виходом на безпосереднє її вирішення.

Ситуаційні аналізи, що публікуються в ЗМІ, в тій чи іншій мірі ставлять перед собою завдання сформулювати інформаційну основу для прийняття будь-яких рішень, оскільки оцінка ситуації, окреслення проблеми з подальшим аналізом обов'язково підводять читача (глядача, слухача) до рішення, яке необхідно прийняти.

Використовуючи методіку ситуаційного аналізу, журналіст обробляє матеріал в три етапи:

- розробка сценарію ситуації (виділяються ключові проблеми, виявляються зв'язки між ними, визначається коло питань для обговорення експертам, а також склад учасників експертного наради);
- отримання різноманітних думок (експерти повинні аргументовано відповісти на персонально запропоноване кожному з них питання);
- підготовка підсумкового документа [5, с.22].

Аналіз політичної ситуації ґрунтується на специфічних інформаційно-аналітичних процедурах [1, с. 15]. Узагальнений алгоритм інформаційно-аналітичного забезпечення складається з наступних етапів:

1) збирання первинної інформації (здійснюється визначення предмета і мети аналізу ситуації, що дає змогу почати формувати первісний інформаційний масив; залежно від мети аналізу підбираються відповідні джерела інформації – періодичні видання, Інтернет-ресурси, статистичні дані тощо);

2) нагромадження конкретної інформації з теми аналізу (відбувається збирання фактів і оцінок щодо теми аналітичного дослідження; інформаційний масив повинен відповідати вимогам вірогідності й надійності, що є необхідною умовою адекватності кінцевих висновків);

3) аналітична інтерпретація отриманої інформації (здійснюється систематизація первісної інформації; якщо це передбачається цілями дослідження, то можливо перетворення отриманої інформації в статистичні дані; дослідник залежно від цілей аналізу інтерпретує і оцінює отримані дані; результати цього етапу інформаційно-аналітичної роботи повинні відрізнитися новизною і корисністю для замовника, вони стають основою для підготовки підсумкових документів аналітичних проектів).

Ефективність інформаційно-аналітичної роботи залежатиме від вміння журналіста-аналітика орієнтуватися в безмежному інформаційному просторі, збирати і обробляти інформацію, працювати з фактами, інтерпретувати отриману інформацію тощо.

Отже, аналіз політичної ситуації є першим кроком і ключовим компонентом політичного аналізу, адже без його результатів неможливо скласти політичний прогноз відносно розвитку політичної ситуації. Крім того, результати ситуаційного аналізу в подальшому можуть впливати на прийняття компетентних політичних рішень.

Наступним кроком політичного аналізу є політичний прогноз відносно розвитку політичної ситуації. Політичний прогноз у журналістиці існує вже давно та встиг закріпитися як аналітичний жанр. Адже прогностична функція є важливою в журналістиці, без її реалізації немає ні глибини журналістського матеріалу, ні професійного успіху самого журналіста.

К. Сімонов визначає політичні прогнози як науково обґрунтовані судження про ймовірні стани політичної системи або окремі її суб'єкти в майбутньому і про можливі шляхи і терміни їх досягнення, які мають чітко позначений період випередження і тісно пов'язані з можливістю оперативної реакції на них у вигляді політичних рішень [7].

Найбільш часто в ЗМІ зустрічаються пошукові та нормативні прогнози. Пошукові прогнози передбачають визначення можливих станів певного політичного явища, процесу, події в майбутньому, виходячи з наявних тенденцій, з умовним абстрагуванням від рішень, здатних видозмінити зазначені тенденції. Автори цих прогнозів намагаються виявити основні тенденції в сучасному політичному процесі і прагнуть продовжити їх в майбутнє, конструюючи тим самим нові стани політичної системи. Нормативні прогнози спрямовані на визначення шляхів і термінів досягнення бажаного стану об'єкта політичного прогнозування на основі заданих норм, ідеалів, стимулів, цілей.

Політичний прогноз і ситуаційний аналіз – взаємопов'язані. Останній є відправною точкою для будь-якого політичного прогнозу як пошукового, так і нормативного, оскільки саме ситуаційний аналіз дає можливість визначити уже існуючі напрямки розвитку політичного процесу, а також виявити своєрідні потенційні «полоси зростання» – такі, що ще не сформувалися, але вже проглядаються тенденції в політичній сфері.

Серед різновидів прогнозів, що використовується в ЗМІ, виділяють також типологію прогнозів за часовими параметрами: оперативні (поточні) – до одного місяця; короткострокові – до одного року; середньострокові – до п'яти років; довгострокові – до п'ятнадцяти-двадцяти років; далекострокові – до п'ятдесяти років і більше.

Прогноз відносно розвитку політичної ситуації є важливим компонентом політичного аналізу, а його результати, так само, як і результати ситуаційного аналізу можуть впливати на прийняття компетентних політичних рішень.

Таким чином, аналіз політичної ситуації і прогноз відносно її розвитку, які здійснюються ЗМІ, безпосередньо не пов'язані з прийняттям політичних рішень, але можуть вплинути на цей процес. Цінність ситуаційного аналізу та політичного прогнозу пов'язана з тим, що суто аналітичні тексти в ЗМІ можуть змінити погляд суб'єкта політичного процесу на ту чи іншу політичну проблему, а отже, сприяти поліпшенню якісних характеристик прийнятого політичного рішення.

І аналіз політичної ситуації, і прогноз відносно її розвитку вимагають від журналіста вмотивованого вибору певних методів політичного аналізу і прогнозування, доцільного поєднання методик дослідження, застосування методологічних підходів.

При проведенні політичного аналізу можуть бути використанні самі різні підходи:

1. Інституціональний – суть якого полягає в аналізі діяльності політичних інститутів: держави, її органів, політичних партій, громадських організацій, програм, що ними реалізуються, інших засобів регулювання політичної діяльності.

2. Порівняльний – мета якого полягає у порівнянні діяльності різних політичних систем (різних країн), а також елементів цих систем: парламентів, партійних і виборчих систем, форм правління та політичних режимів.

3. Історичний – полягає у вивченні кожного політичного явища у взаємозв'язку його історичних форм.

4. Соціологічний – спрямований на з'ясування залежності політичних процесів від розвитку суспільства в цілому, від його соціальної структури, ідеології та політичної культури.

5. Нормативно-ціннісний – суть якого полягає у з'ясуванні значення для суспільства тих чи інших політичних процесів, їх ролі в покращенні життя суспільства, реалізації свободи і справедливості.

6. Системний – спрямований на вивчення політичної системи як цілісної, саморегулятивної організації.

7. Функціональний – передбачає аналіз тих чи інших конкретних механізмів, які дозволяють політичній системі досягати самозбереження через пристосування до зовнішнього середовища.

8. Функціонально-структурний – суть якого полягає у виокремленні конкретної політичної структури, вивченні її загальних параметрів і функцій, що виконують її елементи.

9. Біхевіористський – заснований на розгляді політичної системи як організму, що функціонує за своїми законами та має свою внутрішню логіку розвитку.

10. Антропологічний – базується на обґрунтуванні політики природою людини.

У ході політичного аналізу можуть бути використані різні методи дослідження: метод групової експертизи, метод колективної генерації ідей («мозковий штурм»), метод синектики, метод Дельфі, метод ПАТТЕРН, метод екстраполяції, метод аналогії, метод сценаріїв тощо.

Застосування журналістом-аналітиком зазначених підходів та методів є важливою передумовою отримання достовірної інформації, об'єктивності аналітичних висновків, вивіреності прогностичних моделей, ефективності рекомендацій.

Висновки. Політичний аналіз є невід'ємною складовою політичної журналістики, стратегічним чинником діяльності якісних ЗМІ. Журналіст-аналітик повинен володіти відповідним складом мислення, вміння визначати причини різних політичних явищ та подій, оцінювати їх значущість та прогнозувати їх розвиток, дотримуватись етичних вимог і бути професійно-відповідальним. Крім того, застосування журналістом-аналітиком методологічних підходів та методів дослідження є запорукою успішною журналістської діяльності.

Ситуаційний аналіз та прогноз відносно розвитку політичної ситуації є ключовими компонентами політичного аналізу, адже вони формують інформаційну основу для прийняття компетентних політичних рішень. Без уміння проаналізувати політичну ситуацію, скласти політичний прогноз висновки журналіста будуть поверхневими і непереконливими, матеріал не буде мати аналітичної цінності. А недоліки в проведенні ситуаційного аналізу та прогнозуванні журналістом неминуче позначаться на якості тих рішень, які має прийняти читач (глядач, слухач), що в свою чергу, впливає на формування громадської думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валуєвський О. Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства: Монографія [Електронна версія] / О. Л. Валуєвський – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 217 с. Режим доступу : http://academy.gov.ua/%5CnMKD%5Clibrary_nadu%5CMonogr%5Cbc92eff3-4795-4743-81d1-9ccbb875f77b.pdf.
2. Дегтярев А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направление развития [Электронный ресурс] / А. А. Дегтярев // Полис. – 2004. – № 1. – Режим доступу : http://politanaliz.ru/articles_153.html.
3. Кузнецова Н. Е. Анализ политической ситуации в журналистских публикациях [Электронный ресурс] / Н. Е. Кузнецова // Молодежь в постиндустриальном обществе: Сб. науч. тр. – Саратов – Дюссельдорф : Изд-во Пресс-лицей, 2013. – С. 165–168. – Режим доступу : <http://hsjournal.org/wp-content/uploads/2012/11/Kuznecova.pdf>.
4. Мартыненко Е. В. Политический анализ как феномен деятельности журналиста [Электронный ресурс] / Е. В. Мартыненко // Управление мегаполисом. – 2010. – № 5. – Режим доступу : <http://um-mag.ru/?p=1044>.
5. Морозова В. Н. Методы политического анализа: Учебно-метод. Пособие / В. Н. Морозова. – Воронеж, 2007. – 51 с.

6. Приходько В. Базові засади аналізу політичної ситуації / В. Приходько // Політичний менеджмент. — 2006. — № 3. — С. 105–113.
7. Симонов К. В. Политический анализ: Учеб. пособие [Электронный ресурс] / К. В. Симонов. — М. : «Логос», 2002. — Режим доступа : <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-31.html>.
8. Тертычный А. А. Политический анализ в СМИ [Электронный ресурс] / А. А. Тертычный // Журналист. — 2007. — № 11. — Режим доступа : <http://journalist-virt.ru>.
9. Черваков А. А. Специфика модели политического анализа в СМИ (на примере конкретной публикации в еженедельном общественно-политическом журнале) [Электронный ресурс] / А. А. Черваков // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика, — 2011. — № 1. — Режим доступа : <http://vestnik.vsu.ru/pdf/philolog/2011/01/2011-01-51.pdf>.

Н. Громадская, Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ПОЛИТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ

Статья посвящена исследованию политического анализа и особенностей его применения в журналистике. Внимание сосредоточено на основных компонентах политического анализа – анализа политической ситуации и прогноза относительно ее развития, раскрыты типы и виды ситуационного анализа и политического прогноза. Автор рассматривает методологические подходы и методы, которые должен применять журналист-аналитик при проведении политического анализа.

Ключевые слова: политическая журналистика; политический анализ; ситуационный анализ; политическая ситуация; политический прогноз; подходы политического анализа.

N. Gromadskaya, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

POLITICAL ANALYSIS AS AN INTEGRAL PART OF POLITICAL JOURNALISM

The article investigates the political analysis and characteristics of its application in journalism. Attention is focused on the basic components of the political analysis – analysis of the political situation and forecast on its development, disclosed types and situational analysis and political forecasting. The author considers methodological approaches and methods to be employed by the journalist-analyst in policy analysis.

Key words: political journalism; political analysis; situational analysis; the political situation; the political outlook; policy analysis approaches.

Рецензенти: **Турчин Я. Б.**, д-р. політ. наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів;
Левченко Л. О., канд. політ. наук, доцент,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

© Громадська Н. А., 2016

Дата надходження статті до редколегії 15.04.2016 р.